

Mihai Victor Stamatescu
Nicolae Diță
Andrei-Cătălin Galiță

Istoria comunismului din România

POVEȘTILE ASCUNSE ALE COMUNISMULUI

CURS PENTRU ELEVII CLASELOR A XII-A ȘI A XIII-A

Dragi elevi, dragi colegi profesori,

Mesajul nostru către voi este unul comun, fiindcă, la școală, la vârsta pe care o are fiecare acum, indiferent dacă stați în bănci (încă un an!) sau la catedră, suntem egali în drepturi și în fața legii. E singura egalitate dintre noi. De la Iluminism încoace, așa funcționează democrația.

Sigur, fiecare dintre noi avem obligații și griji diferite, vedem lumea din jur cu ochi mai veseli sau mai triști, plini de speranță sau supărați pe propriile nereușite (financiare, profesionale, în dragoste sau pe oriunde ne căutăm noi înfrângerile), pe durerile fizice, pe neputință, pe bucuriile altora.

Expresia *Historia magistra vitae!* este despre prezent și viitor.

Dacă nu învățăm nimic și nu facem nimic, ne plângem degeaba că „noi n-avem”, că „alții sunt de vină”, că „ceilalți nu ne respectă și ne asupresc”, că „suntem năpăstuiții istoriei și ai geografiei”.

Puteți începe lectura acestei cărți cu ultima pagină de text. S-ar putea să obțineți o „setare” mentală surprinzătoare pentru lectura acesteia.

Nu e un auxiliar de istorie obișnuit. Oriunde veți deschide cartea o să găsiți „teme de reflecție” specifice psihologiei (inclusiv psihologia mulțimilor), sociologiei și antropologiei politice, economiei, culturii și civilizației, subiecte care se raportează întotdeauna la valori.

Ierarhia valorilor noastre generează atitudinile și comportamentele față de tot ceea ce decidem să facem cu noi sau fiecare dintre noi în relație cu „celălalt”.

Veți găsi „provocări” care vă solicită să faceți propriile evaluări asupra unor personaje care au generat evenimente cu consecințe umane greu de imaginat. Veți regăsi muzică, filme, desene animate, documentare, interviuri cu artiștii pe care poate îi admirați, care au acceptat să spună povești despre ei și trecutul lor, special pentru voi.

Istoria este întotdeauna despre oameni.

Dacă citim o istorie a mașinilor, vom descoperi, de fapt, o poveste despre oamenii care le-au creat.

Istoria unei farfurii cu mâncare are în spate oamenii care au practicat agricultura și comerțul, au combinat ingredientele astfel încât alți oameni să-și bucure simțurile.

Istoria sportului este o istorie a omului sportiv. Rezultatele și clasamentele sunt doar suprafața. În profunzime, este o istorie a efortului și a perseverenței, a tehnologiei echipamentului, dar și o poveste despre plăcerea mișcării (cu tot cu anatomia corpului: hrană, fizica mișcării, serotonina care generează entuziasm și execuții ieșite din comun), despre bucuria spectacolului, ludic, vise, pasiune, emoție, atașament sau identitate de grup.

Războiul, armele, strategiile, tratatele de pace, hărțile cu granițele lor sunt făcute de oameni pe seama altor oameni. Toate acțiunile oamenilor au ca scop dobândirea puterii și controlul acesteia. Ideologiile sunt pornite din mintea oamenilor. Unii mai bolnavi, alții cu frustrări din copilărie, alții de-a dreptul lipsiți de educație și de orice urmă de emoție față de alți oameni.

Alegeți, voi singuri sau împreună cu profesorul vostru, ce vă este folositor pentru astăzi sau mâine. În fond, vorba poetului, „nu sunt bune decât acele amintiri care te ajută să trăiești în prezent.”

Vă mulțumim!

Cuprins

	Nr. pag.	Lecții
UNITATEA 1 Introducere în studiul regimurilor comuniste	10	L1: Regimurile comuniste în secolul al XX-lea
	16	Recapitulare
UNITATEA 2 De la partid periferic la partid unic	18	L1: Dinamica Partidului Comunist/Muncitoresc Român: 1921-1989
	21	L2: Propaganda: instituții și practici, învățământul de partid
	26	L3: Organizații de masă
	28	Studiu de caz: Organizațiile de copii și tineret
	30	L4: Rolul liderului și cultul personalității
	34	Studiu de caz: Gheorghe Gheorghiu-Dej
	36	Studiu de caz: Nicolae Ceaușescu
	40	Recapitulare
UNITATEA 3 Dinamica regimului comunist	44	L1: Instituții politice și organizarea administrativă
	49	L2: Relația stat-cetățean: coerciție, rezistență și acomodare
	52	Recapitulare
UNITATEA 4 Represiunea politică	54	L1: Legislație și instituții represive
	57	L2: Sistemul concentraționar (1945-1964)
	63	L3: Forme de supraveghere și represiune (1965-1989)
	68	Recapitulare
UNITATEA 5 Forme de opoziție și contestare	70	L1: Rezistența armată
	73	L2: Disidența
	76	Studiu de caz: Impactul Actului Final de la Helsinki asupra României. Doina Cornea
	78	L3: Exilul românesc
	80	Studiu de caz: Radio Europa Liberă
UNITATEA 6 Economia	82	Recapitulare
	84	L1: Satul: țărănime, colectivizare, sistematizare
	88	L2: Orașul: proletariat, industrializare, urbanizare
UNITATEA 7 Societatea – idealul „omului nou”	91	L3: Crizele economiei de comandă: raționalizarea alimentară, penuria bunurilor de consum, comerțul paralel, corupția
	96	L1: Politici în domeniul sănătății. Demografia
	99	Studiu de caz: Decretul nr. 770/1966
	100	L2: Învățământul public – între educație și control ideologic
	102	L3: Viața cotidiană: timpul liber
	104	L4: Sportul de masă și de performanță
	105	L5: Culte și practici religioase
106	L6: Minorități etnice	
UNITATEA 8 Politici culturale ale regimului comunist	108	L1: Instrumentalizarea politică a culturii
	111	Studiu de caz: Protocronismul
UNITATEA 9 România în relațiile internaționale postbelice	114	L1: Relațiile cu marile puteri în perioada 1944-1989
	117	Studiu de caz: România în cadrul organizației Tratatului de la Varșovia
UNITATEA 10 Revoluția din decembrie 1989	120	L1: Anul 1989 în context internațional
	122	L2: Revoluția din decembrie 1989 în România
UNITATEA 11 Memoria regimului comunist	128	L1: Memoriale și muzee ale comunismului în România și în Europa de Est
	132	L2: Condamnarea comunismului în România. Procese contra foștilor tortionari
	134	L3: Nostalgia față de regimul comunist
Sursele imaginilor	136	

Mod de utilizare

U1 Introducere în studiul regimurilor comuniste

Unități 1	Revoluția Partidului Comunist/România: 1945-1989
Unități 2	Principalele instituții și practici, înălțimea de nivel
Unități 3	Organizarea de stat
Unități 4	Organizarea de nivel de nivel
Unități 5	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 6	Organizații și grupuri
Unități 7	Revoluția și revoluția
Unități 8	Revoluția și revoluția
Unități 9	Revoluția și revoluția
Unități 10	Revoluția și revoluția

U2 De la partid periferic la partid unic

Unități 1	Revoluția Partidului Comunist/România: 1945-1989
Unități 2	Principalele instituții și practici, înălțimea de nivel
Unități 3	Organizarea de stat
Unități 4	Organizarea de nivel de nivel
Unități 5	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 6	Organizații și grupuri
Unități 7	Revoluția și revoluția
Unități 8	Revoluția și revoluția
Unități 9	Revoluția și revoluția
Unități 10	Revoluția și revoluția

U3 Dinamica regimului comunist

Unități 1	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 2	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 3	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 4	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 5	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 6	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 7	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 8	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 9	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 10	Revoluția și revoluția post-revoluționară

U4 Represiunea politică

Unități 1	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 2	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 3	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 4	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 5	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 6	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 7	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 8	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 9	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 10	Revoluția și revoluția post-revoluționară

U5 Forme de opoziție și contestare

Unități 1	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 2	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 3	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 4	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 5	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 6	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 7	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 8	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 9	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 10	Revoluția și revoluția post-revoluționară

U6 Economia

Unități 1	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 2	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 3	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 4	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 5	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 6	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 7	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 8	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 9	Revoluția și revoluția post-revoluționară
Unități 10	Revoluția și revoluția post-revoluționară

Cum citim această carte?

Istoria are câteva **reper**e de care ar trebui să ținem seama atunci **când o învățăm** – nu pentru vreun test, ci pentru a ne exercita deciziile și comportamentul în fiecare zi: în viața privată, *live* (pe stradă, cu prietenii, cu familia, atunci când mergem la vot etc.), în *spațiul public virtual* (*social media*) sau în *interacțiunea cu IA*:

- **cronologia și geografia** evenimentelor (pentru orientarea noastră, *timpul și spațiul* sunt esențiale);
- **oamenii și valorile** la care s-au raportat când au „făcut” ceva. Valorile personale sau ale grupului sunt **cauza** deciziilor pe care oamenii le-au luat, a comportamentului lor, a interacțiunilor cu „celălalt”. Fiecare **eveniment** este generat de **un complex de cauze** și are **consecințe și urmări**, mai mult sau mai puțin, direct sau indirect, **cu impact asupra oamenilor**. Cauzele evenimentelor se pot înșira pe o axă care pornește de la interese (personale, de grup, de stat), până la neglijență și ignoranță. Lipsa de educație, de informație, de cunoaștere sunt/pot fi „cauze.”

Am structurat lecțiile în trei secvențe:

I. Dacă nu privești, nu vezi! (Vedem ceea ce suntem învățați să vedem.)

Întotdeauna, **realitatea** (prezentă sau din trecut) la care noi avem acces este **incompletă** și, adesea, **difuză și neclară**. Dacă suntem conștienți de aceste „limite” pe care fiecare dintre noi le are, vom accepta că **trebuie să învățăm să privim** și tot ne vor rămâne „necunoscute”: o altă opinie, o altă sursă de informație, o altă perspectivă. Nici chatboturile pentru IA nu au perspective identice asupra istoriei sau a prezentului. Algoritmii acestora au „setări” diferite, iar „învățarea” lor s-a bazat pe criterii diferite de acces la informație.

U7 Societatea – idealul „omului nou”

Profesor în domeniul artei spectacolului, Danonegreta
 Căminariu, 1973-1986
 Danonegreta Căminariu este o dansatoare profesionistă de origine românească.
 După absolvirea Școlii Naționale de Artă din București și a Școlii de Danș din Moscova, a lucrat în diverse teatre din România și în străinătate.
 Activitate profesională
 Activitate artistică

U8 Politici culturale ale regimului comunist

Teatru din anul 1974 - „Simfonie” Natională, Cluj-Napoca, România

Profesor în domeniul artei spectacolului, Danonegreta
 Căminariu, 1973-1986
 Danonegreta Căminariu este o dansatoare profesionistă de origine românească.
 După absolvirea Școlii Naționale de Artă din București și a Școlii de Danș din Moscova, a lucrat în diverse teatre din România și în străinătate.
 Activitate profesională
 Activitate artistică

U9 România în relațiile internaționale postbelice

1988 - Premiul Nobel pentru Pace acordat de către Premiul Nobel în Oslo, Norvegia, anului 1989

Profesor în domeniul artei spectacolului, Danonegreta
 Căminariu, 1973-1986
 Danonegreta Căminariu este o dansatoare profesionistă de origine românească.
 După absolvirea Școlii Naționale de Artă din București și a Școlii de Danș din Moscova, a lucrat în diverse teatre din România și în străinătate.
 Activitate profesională
 Activitate artistică

U10 Revoluția din decembrie 1989

Revoluția din decembrie 1989 din România

Profesor în domeniul artei spectacolului, Danonegreta
 Căminariu, 1973-1986
 Danonegreta Căminariu este o dansatoare profesionistă de origine românească.
 După absolvirea Școlii Naționale de Artă din București și a Școlii de Danș din Moscova, a lucrat în diverse teatre din România și în străinătate.
 Activitate profesională
 Activitate artistică

U11 Memoria regimului comunist

1990 - Monumentul „Mâna care țină torța” din Piața Universității, București

Profesor în domeniul artei spectacolului, Danonegreta
 Căminariu, 1973-1986
 Danonegreta Căminariu este o dansatoare profesionistă de origine românească.
 După absolvirea Școlii Naționale de Artă din București și a Școlii de Danș din Moscova, a lucrat în diverse teatre din România și în străinătate.
 Activitate profesională
 Activitate artistică

II. Sine ira et studio (Fără ură și părtinire) este, mai degrabă, un ideal. Nu există obiectivitate 100% cu privire la realitatea prezentă sau la istorie. Argumentul se regăsește mai sus.

III. Gândește liber! Este „sfatul” nostru de a găsi **îndemânarea**, pe care să o transformi în reflex, de a **pune totul la îndoială** și de a **trece totul prin filtrele de gândire proprie**. Sigur, asta vine la pachet cu asumarea **responsabilității pentru ceea ce spui și ce faci**.

O carte de istorie **nu este o „biblie”** care deține adevăruri absolute. Niciun profesor nu este deținătorul științei definitive. Lumea cunoașterii nu începe și nu se termină cu părerile noastre. De aceea, vei găsi în această carte:

- teme de reflecție personală, autonomă și asumată individual

- provocări de a descoperi singuri **sensuri și semnificații** ale cuvintelor și faptelor

- fișe de autoevaluare cu privire la **emoțiile tale și la lucrul în echipă** cu ceilalți

- exerciții de evaluare și feedback al învățării, care să vă ajute să **descoperiți plăcerea dialogului pozitiv cu celălalt**: portofolii, proiecte, exerciții de istorie orală, dezbateri, forme de a pune întrebări și de a argumenta

Actorul Adrian Văncică argumentează de ce studiem comunismul. Decideți dacă e convingător sau nu. Argumentați-vă alegerea!

Fragmente de istorie orală

Autorii propun o serie de mesaje din partea unor personalități care au acceptat să împărtășească povești despre viața în comunism, special pentru această carte – surse valoroase, care aduc o dimensiune umană și contemporană demersului didactic.

Ne exprimăm, așadar, recunoștința față de scriitorii, artiștii, cercetătorii și sportivii care au transmis mesaje tinerilor despre libertate, democrație și curaj.

Scanează codurile QR din paginile indicate mai jos și descoperă poveștile fiecărui invitat.

p. 7	Adrian Văncică (actor de teatru, film, televiziune și voce, desemnat „Cel mai bun actor în rol principal” la cea de-a 19-a ediție a Premiilor Gopo)
pp. 24, 62, 126, 131	Ana Blandiana (poetă, eseistă și disidentă anticomunistă, fondatoare a Memorialului de la Sighet, voce civică pentru democrație și drepturile omului)
pp. 51, 75	Andrei Ursu (fiul disidentului Gheorghe Ursu, fost director științific al Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989 și membru fondator al Fundației „Gheorghe Ursu”)
pp. 22, 126	Bogdan Mureșanu (regizor de film, producător și scenarist – premiul „Cel mai bun Film din secțiunea Orizzonti” în cadrul Festivalului de film de la Veneția pentru „Anul Nou care n-a fost”)
pp. 51, 75	Gabi Balint (antrenor de fotbal după încheierea carierei de jucător, fost membru în prima echipă românească de fotbal care a câștigat Cupa Campionilor Europeni în 1986)
p. 4	Gabriel Liiceanu (filozof, scriitor, editor, cercetător, memorialist, interpret, realizator de televiziune, profesor universitar, editorialist, eseist și director al Editurii Humanitas)
p. 56	Hans Peter Falk (fost elev al Colegiului Național „Matei Basarab” din București, supraviețuitor al lagărelor comuniste și un luptător al anilor '50 pentru libertate și drepturile omului)
pp. 103, 133	Marius Manole (actor român de teatru și film, membru al Teatrului Național București, cunoscut și pentru implicarea sa civică în mișcările sociale și democratice din România)
p. 126	Mihai Călin (actor român de teatru și film, membru al Teatrului Național București, cunoscut și pentru pozițiile sale civice în viața publică)
p. 104	Miodrag Belodedici (director al centrelor de juniori ale Federației Române de Fotbal, fost fotbalist român, cunoscut pentru performanțele deosebite internaționale: singurul jucător român care a câștigat de două ori Cupa Campionilor Europeni)
pp. 62, 67, 93, 101	Răzvan Popa (investigator în cadrul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității)
pp. 12, 29, 5, 99, 103	Tudor Chirilă (actor, muzician, compozitor și producător român; a jucat în numeroase filme de scurt și lung-metraj și a interpretat roluri de referință în spectacolele de teatru ale unora dintre cei mai importanți regizori români)

Aducem, de asemenea, mulțumiri tuturor celor care au făcut posibilă realizarea acestor interviuri, gândite special pentru elevii care vor studia după acest curs: Bogdan Mureșanu (regizor și fondator al casei de producție Kinotopia), Sabin Dorohoi (regizor), Lóránd Márton (director de imagine), Dan Burlac și Mihnea Buzatu (membri ai echipei Kinotopia).

Le suntem recunoscători tuturor celor care, cu amabilitate, ne-au pus la dispoziție *materiale care au fost integrate în acest curs: Răzvan Popa (investigator CNSAS), Claudia Nedelcu Duca (producător TVR), Germina Nagăț (membru în Colegiul CNSAS), Elena Vijulie-Tănase (jurnalist, Director Radio Europa Liberă România), Sorin Mărgărit (istoric, membru în Colegiul CNSAS), Florin Șari (manager de politici publice și responsabilitate socială la Federația Română de Fotbal), Paul Prisada (muzician, fondator al trupei Accent, Tulcea), Gabriel Vasile (Director General CNSAS), Laura Cornea (membru în Colegiul CNSAS), Tudor Giurgiu și Stere Gulea, pentru acordul de a utiliza secvențe din filmul *Moromeții 2*, Alexandru Andrieș, pentru posibilitatea de a folosi cântecul *La Telegenial*.

*Aceste materiale au fost realizate cu sprijinul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.).

U1

Introducere în studiul regimurilor comuniste

„Calea Steagului Roșu”, pictură murală pe fațada Palatului Culturii din Dresda, Republica Democrată Germană, ilustrând ordinea socială comunistă (1962)

1. Regimurile comuniste în secolul al XX-lea

I. Dacă nu privești, nu vezi! (Vedem ceea ce suntem învățați să vedem.)

Introducere în psihologia totalitarismului și a dictaturii în secolul al XX-lea

Orice **joc**, de la fotbal sau baschet până la șah, a fost creat de către oameni ca să aibă la final un **câștigător**.

Jocul este o ficțiune, o perspectivă ludică asupra realității în care oamenii trăiesc. În jocul de șah, de exemplu, se confruntă doi adversari care au fiecare câte o strategie a jocului, iau în permanență decizii, au exercițiul răbdării, gândire prospectivă, creativitate și imaginație, logică analitică, atenție distributivă, putere de concentrare și depun efort constant, angrenând emoții și încadrându-se într-un anumit tipar comportamental.

PROVOCARE

Numește un joc (fie el și de echipă) în care nu sunt implicate cel puțin jumătate dintre **procesele psihice și trăsăturile de personalitate** enumerate mai sus.

Relațiile sociale zilnice au aceleași caracteristici ca acelea ale jocului și aceeași finalitate: un singur învingător.

Tendința de a-l domina pe celălalt face parte din natura umană și este o reminiscență a luptei pentru supraviețuire din lumea animală.

Dorința omului de a se impune se manifestă încă din copilărie, la joacă, la școală, cu prietenii, apoi în familie, la locul de muncă, pe stradă, în discuțiile și negocierile la care ia parte.

Simultan, s-a observat că **progresul omenirii** s-a realizat atunci când **oamenii au lucrat în echipă** și au colaborat.

Istoria este, de fapt, **studiul relațiilor sociale**. Relațiile dintre oameni se regăsesc în toate domeniile de studiu ale *istoriei*. Acestea au fost clasificate, pentru a putea fi mai ușor de cercetat și de învățat, în domenii precum: istorie economică, istorie politică (regimuri politice, instituții, război etc.), demografie, mediu, istoria culturii etc. **Cultura**, de exemplu, este o **expresie a relațiilor sociale**, o formă de comunicare între oameni. Muzica, artele plastice, filmul și oricare alt domeniu cultural transmit mesaje către ceilalți oameni.

PROVOCARE

Formația Phoenix a urmat calea deschisă de The Beatles, Bob Dylan, Pink Floyd, James Brown, The Doors și alții, care au creat un rock al atitudinii și al protestului față de război, rasism sau nedreptate socială, precum și pentru drepturi civile și nesupunere civică, feminism, drepturi și libertăți, liberalism cultural. Ascultă versurile melodiei *În umbra marelui URSS* și precizează dacă acestea ar putea fi o „concluzie” sau o „premoniție”.

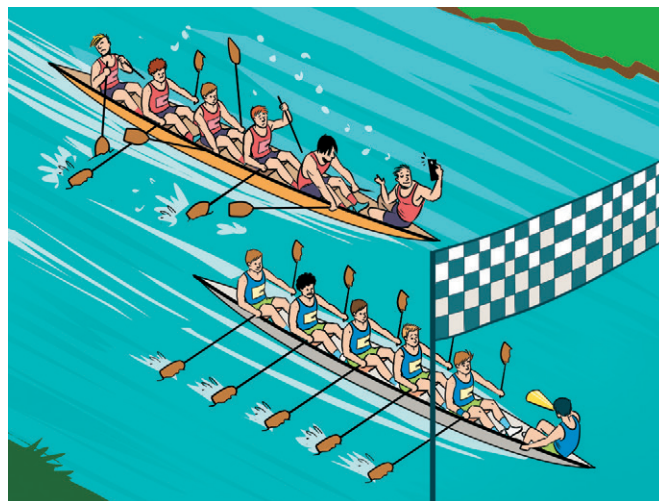
Phoenix, *În umbra marelui URSS* (concert 2021)

Posibilă concluzie

Dacă aplicăm această „grilă de analiză” oamenilor din jur sau dictatorilor, vom descoperi că, de regulă, suntem „prizonieri” în propria noastră minte, în care fiecare este un gamer social „câștigător”. Există varianta în care tu, poate, nu ești „câștigător” – nu te adaptezi/integrezi regulilor și tiparului social – nu ai resurse personale, nu deții suficientă cunoaștere etc. Te ajută **instinctul** tău de a **coopera**, de a **avea încredere** în ceilalți, și astfel vei câștiga în fața egoismului și a neîncrederii.

TEMĂ DE REFLECȚIE

Alege varianta de gamer social care crezi că ți se potrivește acum sau mai târziu!

TEMĂ DE REFLECȚIE

Citește textul de mai jos și alege care este lupul pe care tu vrei să îl hrănești!

Poți face „alegerea lupului” în contextul afirmațiilor: „Unii țin la libertate, alții nu. [...] Detestăm libertatea dintr-un motiv foarte simplu: libertatea presupune incertitudine. Dacă urăști ambiguitatea și incertitudinea, e foarte probabil să urăști și libertatea.”

Andrei Vieru, *Nu există libertate fără logică și fără risc*, în www.dilemaveche.ro

„Într-o zi, bunicul i-a spus nepotului său: «în tine se dă o luptă, o bătălie între doi lupi. Unul este rău, mândros, lacom, gelos, arogant sau laș. Celălalt este bun – pașnic, iubitor, modest, generos, onest și de încredere. Lupii aceștia, nu numai că se luptă și în tine, se luptă în fiecare dintre noi.» Băiatul cugetă pentru un moment și întrebă: «Care dintre ei va câștiga?» Bătrânul zâmbi: «Lupul pe care îl hrănești.»

Rutger Bregman, *Homo sapiens. O istorie plină de speranță*

II. Sine ira et studio

Recunoaște „dictatorul” în viața reală!

TEMĂ DE REFLECȚIE

Observă în viața din afara școlii (pe stradă, la un loc de joacă pentru copii, la supermarket, la mall etc.) modul în care se manifestă relația de „autoritate” dintre părinți/bunici și copiii lor.

În orice societate – într-o familie, într-o instituție, într-o comunitate sau în oricare alt grup social (profesional, cultural, de prieteni, grup religios, partid politic, grup informal etc.) – există persoane autoritare, rigide, dominante, arogante, care își exercită **puterea** prin influență, dominație și control. **O astfel de persoană** își impune voința prin forță, se supraestimează, se consideră un „salvator”, descurajează opiniile celorlalți, „are soluții” la orice problemă, dă ordine tot timpul, este permanent „în control”, își asumă puterea, nu își asumă responsabilitatea unui rezultat negativ, găsește mereu vinovați, amenință, critică, reproșează ceva, transmite celorlalți un sentiment de frică, induce anxietate.

În limba latină, *dictator* înseamnă „cel ce poruncește”.

Starea de spirit transmisă celorlalți de un „dictator” poate fi definită prin: tensiune, teamă, inerție, stres, frustrare, duplicitate (sau cultura minciunii), supunere, formalism, neîncredere, nesiguranță, oportunism, cinism.

TEMĂ DE REFLECȚIE

Alege trei trăsături ale personajului din imaginea de mai jos, care pot fi caracteristice „dictatorului”.

Sacha Baron Cohen, actor principal în filmul artistic *The Dictator* (*Dictatorul*), 2012

DESCOPERĂ!

Urmărește cele două secvențe de film și identifică cel puțin cinci elemente menționate în descrierea de mai sus a unui „dictator”.

Secvențe din filmul *Dictatorul*, realizat de către Charlie Chaplin în 1940, o satiră la adresa nazismului și a lui Adolf Hitler

Regimuri dictatoriale și totalitare

Dictatura este o formă de conducere a unui stat, în care un om (sau un grup foarte restrâns de oameni) controlează autoritar toate puterile statului: puterea executivă (guvernul), puterea legislativă (parlamentul) și puterea juridică (magistratura – judecători și procurori).

Dictatura este o tentativă de a crea o societate perfectă, nerealistă însă, având drept consecință diminuarea discernământului moral al mulțimii. Într-o dictatură se manifestă toate atributele „dictatorului” (din familie, dintr-un grup, de la locul de muncă etc.). Dictaturile produc, în cele mai multe dintre societăți, **o anestezie morală a persoanei și a „mulțimii”**.

Totalitarismul este forma de regim dictatorial apărută în secolul al XX-lea, în care **controlul este deținut prin inducerea și menținerea unei stări de frică și suspiciune permanente față de celălalt (neîncredere socială)**.

Mijloace prin care se exercită controlul social:

- **forța** (poliție politică, legislație, justiție, asasinat, armată, penitenciare, deportări, „reeducare” în închisori și spitale de psihiatrie, represiune culturală și religioasă);
- **monopolul ideologic** (propagandă, cenzură, manipulare, demagogie, controlul total al informației);
- **mecanismele de funcționare a economiei** (proprietatea de stat sau cooperatistă, planificare și centralizare a deciziilor) și **a societății** (instituții, organizații, controlul vieții private, privarea de bunuri elementare de trai, modelarea unei realități sociale unice și uniforme).

Comunismul, nazismul și fascismul sunt exemple de sisteme totalitare.

Psihologia mulțimilor

Psihologia maselor (în limba engleză, *mob psychology*) este diferită de psihologia indivizilor care o alcătuiesc.

Psihologii Gustave Le Bon și Sigmund Freud afirmă că **o mulțime** de oameni, atașată profund de o idee sau de un lider, **devine**:

- irațională;
- profund emoțională;
- distructivă la adăpostul anonimatului;
- manipulabilă;
- rudimentară intelectual.

Mulțimea – fie că vorbim despre un grup de tip sindical care revendică drepturi economice sau despre susținătorii unui partid politic, despre un grup religios, despre o galerie de fotbal etc. – **nu se confundă**, de exemplu, **cu aglomerația** de la metrou, cu spectatorii unui concert, **cu grupul** de oameni care se află la startul unei curse de maraton (la maratonul de la Londra din 2024 au fost, la linia de start, 53 000 de participanți).

Descoperiți în povestea spusă pentru voi de artistul **Tudor Chirilă**:

- a. frica – un instrument utilizat pentru a controla societatea;
- b. dreptul de a gândi liber și de a acționa într-o societate democratică;
- c. teama și neîncrederea comunismului față de „mulțimi”, față de muzica rock.

Regimurile comuniste în secolul al XX-lea

Ideologia comunistă s-a născut în secolul al XIX-lea. Comunismul și-a dorit, de la început, să revoluționeze și să înlăture „exploatarea omului de către om”. Soluțiile lui Marx și ale lui Engels formau un set de **dogme** care trebuiau să ducă, **cu orice preț**, la eliminarea proprietății private a burgheziei, la ștergerea inegalităților sociale și la instaurarea „dictaturii proletariului”.

PROVOCARE

Dă exemple de contradicții ale dogmelor comuniste enumerate în raport cu natura umană. Alcătuiește două liste paralele care să conțină cuvinte-cheie care indică aceste contradicții. Argumentează-ți alegerile.

TEMĂ DE REFLECȚIE

Descoperă „modelul” de regim comunist creat de Stalin și consecințele sale:

- umane – ierarhia valorilor, relațiile cu ceilalți, victime etc.;
- instituționale – organizarea statului comunist, relațiile internaționale.

Matei Udrea, *Chipurile Diavolului: Stalin, cumplitul creator al lui „homo sovieticus”, omul nou*

Consecințe umane (sociale, politice, instituționale) ale dictaturilor comuniste

Lipsa de încredere socială reprezintă capitalul uman negativ, manifestat prin **disfuncționalitate socială**, situații arbitrare, nesiguranță. Două cauze importante ale neîncrederii sociale sunt:

- **idealurile personale/de grup eșuate**;
- **anomia socială** (absența normelor sau valorilor sociale la nivelul individului ori al societății).

Dezamăgirea și victimizarea permanentă sunt constante în discursul public sau privat.

Filozoful maghiar G.M. Tamás este de părere că **neîncrederea socială se datorează** formării în comunism a unor „**elite**” **semidocte și birocratice** preocupate doar de siguranța propriului statut în ierarhia socială și/sau materială – TOTUL este „evaluat” în termeni de câștiguri, prestigiu și plăceri. Aceste „elite” au creat un model de relații sociale „verticale”, ierarhice, de dependență personală în instituții și în politică.

PROVOCARE

Completează imaginea „consecințelor umane” ale dictaturilor comuniste cu ideile rezultate din lectura celor două texte de mai jos.

„**Naționalismul** este îmbinarea provincialismului cu particularismul, o rampă de lansare pentru xenofobie și intoleranță. Naționalismul conduce întotdeauna la egoism și autoiluzionare.”

Adam Michnik, *Restaurația de catifea*

„Disfuncționalitățile pornesc de la lupta pentru supraviețuire ca valoare primară, la atmosfera în care arbitrarul și nesiguranța sunt singurele certitudini, la un mediu în care «**cultura minciunii**» duce la o permanentă **negare a realității**, la **selectivitatea memoriei**.”

Paul E. Michelson, *Deficit de capital civic în cultura politică românească*

PROVOCARE

Citește textul următor, apoi alege care dintre cele cinci repere din lista de mai jos este decisiv în opțiunea ta pentru libertate.

- valori • natură umană • interese personale
- conjuncturi diverse • etape de vârstă

„Unii țin la libertate, alții nu. Printre cei care nu țin, unii sunt indiferenți la ea (asta se vede în situații concrete, în care acordă prioritate altor valori, de exemplu securității personale), alții de-a dreptul o detestă. Detestăm libertatea dintr-un motiv foarte simplu: libertatea presupune incertitudine. Dacă urăști ambiguitatea și incertitudinea,

e foarte probabil să urăști și libertatea. Din perspectivă logică, libertatea și incertitudinea pot fi tratate în aceeași termeni. [...] Acestea fiind spuse, viața omului trece prin diferite etape. Când, în tinerețe, participa la revoltele studenților, Coriolan Drăgănescu era un iubitor de libertate. Ulterior, a devenit inspector de poliție, adică securist. Cunosci și eu tineri care au avut curajul fizic să înfrunte, pe 21 decembrie, tancurile lui Ceaușescu și care, 20-30 de ani mai târziu, și-au găsit o vocație de cenzori, s-au înrolat în Poliția Gândirii. Se pare că pe măsură ce îmbătrânești nevoia de securitate începe să înăbușe nevoia de libertate.”

Simona Preda, Andrei Vieru, *Nu există libertate fără logică și fără risc* în „Dilema veche” nr. 918 din 11-17 noiembrie 2021

Relația individului cu statul/autoritatea**TEMĂ DE REFLECȚIE**

Compară conținutul textelor **A** și **B** și alege varianta de societate în care ți-ai dori să trăiești. Argumentează-ți alegerea!

A. „Comunismul se fundamentează pe dictatura asupra mentalului, dar și asupra trebuințelor umane [...]. Se obțin astfel o supremație a partidului și o heteronomie (n.a.: conform *dexonline.ro*, heteronomie = principiu potrivit căruia voința subiectului nu are în sine rațiunea propriei acțiuni, ci o derivă din rațiuni externe), a individului raportat la propriile nevoi. Partidul dictează de la câte televizoare să fie produse, câte frigider, până la cum anume să-și desfășoare viața trupul uman. Comunismul este, așadar, o dictatură atât asupra corpului politic, cât și asupra celui biologic. [...] Comunismul a fost o încercare de a realiza societatea perfectă.”

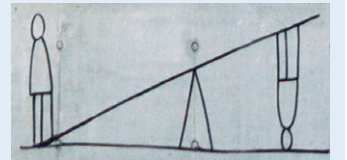
Vladimir Tismăneanu, *Partidul domină totul – Dictatura asupra mentalului în Europa liberă România*, 6 iulie 2020

B. „Care sunt deci limitele legitime ale suveranității individului asupra lui însuși? Unde începe autoritatea societății? Cât anume din viața omului trebuie lăsat în seama individualității și cât în seama societății? [...] Individualității trebuie să-i aparțină acea parte din viață care interesează în principal individul; societății, partea care interesează în principal societatea. [...] În conduita pe care o au ființele omenești unele față de altele este necesar să fie respectate de cele mai multe ori anumite reguli generale, astfel ca oamenii să poată ști la ce trebuie să se aștepte; dar în chestiunile care-l privesc pe individul însuși, spontaneitatea sa individuală este îndreptățită să se manifeste liber. Orice erori ar putea el comite, ignorând sfaturile și avertismentele primite, ele nu pot cântări nici pe departe cât răul de a se permite altora să-l constrângă să facă ceea ce socotesc ei că este bine pentru el.”

John Stuart Mill, *Despre libertate – cum ne apărăm de tirania majorității*

PROVOCARE

Ce titlu ai pune lucrării alăturate a lui Dan Perjovschi?

DESCOPERĂ!

Alege trei dictatori dintre exemplele oferite (exemplurile marcate cu bold sunt ale unor lideri comuniști) și caută care a fost (cum s-a numit?) **instrumentul poliției politice** cu ajutorul căruia conducătorul respectiv s-a menținut la putere.

Exemple de dictatori/lideri totalitari ai secolului al XX-lea (conducători de tip autocrat):

- Benito Mussolini (Italia)
- Adolf Hitler (Germania)
- **V.I. Lenin (URSS)**
- **Iosif Stalin (URSS)**
- **Leonid Brejnev (URSS)**
- **Mao Zedong (China)**
- Ion Antonescu (România)
- Fidel Castro (Cuba)
- Francisco Franco (Spania)
- **Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu (România)**
- Salazar (Portugalia)
- Augusto Pinochet (Chile)
- **Kim Ir Sen (Coreea de Nord)**
- **Enver Hodja (Albania)**

Scinteia – ziarul PCR, „factor mobilizator în lupta oamenilor muncii pentru înfăptuirea hotărârilor guvernului, pentru victoria socialismului în patria noastră” (scrierea respectă ortografia vremii)

Repere cronologice privind instalarea regimurilor comuniste în secolul al XX-lea

Statele europene care au făcut parte din „Blocul comunist”

25 octombrie/7 noiembrie (stil nou, după calendarul gregorian) **1917**

- „Revoluția din Octombrie” sau „Revoluția bolșevică” a fost, de fapt, o lovitură de stat, prin care Partidul Comunist (bolșevic) condus de către Vladimir Ilici Lenin a preluat puterea cu forța în **Rusia**.

1945

- În **Polonia**, după eliberarea de sub ocupația nazistă, Armata Roșie sovietică a instalat la putere un guvern comunist.

1946

- În **Bulgaria** s-a instalat primul guvern comunist, condus de Gheorghii Dimitrov.
- S-a format Republica Socialistă Federativă **Iugoslavia**, după modelul URSS, sub conducerea liderului comunist Iosip Broz Tito. Iugoslavia se formase în 1918 sub numele de Regatul Sârbo-Croato-Sloven.

1948

- În **Cehoslovacia**, puterea a fost preluată, cu implicarea sovieticilor, de către Partidul Comunist. Cehoslovacia a apărut ca stat democratic în 1918, după dispariția Imperiului Austro-Ungar.
- S-a instalat comunismul în **Coreea de Nord**.

1949

- În **China**, Mao Zedong a proclamat preluarea puterii de către comuniștii chinezi.
- Partea Germaniei ocupată de armata sovietică după 1945 și-a proclamat independența față de restul Germaniei și a devenit stat comunist sub numele de **Republica Democrată Germană**.
- S-a instalat comunismul în **Ungaria**.

1959

- Revoluția condusă de Fidel Castro a dus la instalarea comunismului în **Cuba**.

III. Gândește liber!

Banalitatea răului

TEMĂ DE REFLECȚIE

Citiți textul și:

- Alcătuieți un „tablou” (în scris sau într-o discuție cu colegii) în care să cuprindeți „policromia umană” din jurul vostru!
- Inteligența emoțională** este definită ca fiind abilitatea de a-ți recunoaște propriile emoții, capacitatea de a observa emoțiile celorlalți și de a comunica eficient cu „celălalt”. Argumentați faptul că, dincolo de **absența reperelor morale** personale, **banalitatea răului** poate fi și o consecință a lipsei de echilibru emoțional.

” În ce constă pentru H.A. [Hannah Arendt] pros-
tia totalitară, «banalitatea răului»? În interviuri,
ea menționează mai ales două trăsături.

Una e neputința conducătorului/adeptului [față de
ideologie, partid] de a lua seama la alt punct de vedere
decât cel propriu; e, pe urmele lui Kant, incapacita-
tea de «a te pune în locul celuilalt». Te socotești pe
tine (și grupul tău) singurul îndreptățit să ordoneze

lumea; ceilalți sunt fie eliminați ca «dușmani», ființe
degradate, «suboameni», fie tratați drept colaboratori
supuși. Nu ești în stare să asumi policromia umană
și socială, vrei să-i impui, cu prețul terorii, monocromia
unei imposibile «epoci de aur». [...]

A doua trăsătură e incapacitatea de a-ți percepe
schema drept mărginită în timp. Ești închis în închi-
puita ei perpetuitate, nu-ți poți imagina că va lua
sfârșit, că vei fi tras la răspundere, că vei plăti pen-
tru teroare și crimă. [...]

«Banalitatea răului» înseamnă că, abandonându-și
conștiința de ființe etic-gânditoare, executanții tratează
crima în masă ca «normalul» cotidian, că nu-i mai
percep sinistra anormalitate. Oroarea actelor în sine
se conjugă cu oroarea demisiei de la statutul de per-
soană. În fenomenele totalitare, «incapacitatea de a te
pune în locul celuilalt» și «iluzia perpetuității» siste-
mului conduc la consecințe oribile care sar în ochi.”

Anca Manolescu, „Banalitatea răului”: o temă greu de înghițit
în „Dilema veche” nr. 812 din 12-18 septembrie 2019

TEMĂ DE REFLECȚIE

Hipnotizați în fața barbariei? Anestezie morală? Necunoașterea istoriei? Libertate de exprimare? Dezumanizare? Ticăloșie? Alege cea mai potrivită formulă care se aplică pentru fiecare dintre „poveștile” din textele următoare:

A. „În 1953, la moartea lui Stalin, întreaga Adunare Națională franceză a declarat doliu. Președintele acesteia a cerut un minut de reculegere în memoria învingătorului lui Hitler. În întreaga Franță i-au fost aduse omagii.”

Pascal Bruckner, *Sufăr, deci exist*

B. „Recent, la Pitești, reprezentanți ai Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din SRI au ridicat, în incinta cimitirului militar, un monument funerar în onoarea foștilor ofițeri de Securitate, care «au activat pe frontul nevăzut în activitatea de apărare a valorilor fundamentale ale României». Gestul reprezintă o sfidare la adresa adevăraților eroi, victime ale Securității comuniste, și o tentativă sfruntată de a rescrie adevărul istoric din perspectiva călăilor, redenumiți acum «eroi» și comemorați nu oriunde, ci într-un loc al memoriei, Piteștiul fiind asociat, în memoria colectivă, cu unul dintre cele mai cumplite experimente totalitare de la noi, de reeducare prin teroare și tortură, care a avut loc în timpul regimului comunist.”

Carmen Mușat, *Banalizarea răului*, în „Dilema veche”, editorial din nr. 1128

C. „Crezul politic adânc al sistemelor totalitare, numitorul lor comun, presupunea **dezumanizarea adversarului** și reducerea sa la condiția de parazit, microb, insectă dăunătoare, vermină.”

Vladimir Tismăneanu, *Antitotalitarismul ca obligație morală*, în moldova.europalibera.org

PROVOCARE

Urmărește secvența indicată din *Ferma animalelor*, apoi formulează un sens al afirmației: „Toate animalele sunt egale, dar unele animale sunt mai egale decât altele.”

Fragment din filmul „Ferma animalelor”, secvența 5:30-9:52, scenariu bazat pe romanul omonim (1945) de George Orwell

Repere în înțelegerea unor concepte

valori = calități care dau sens și semnificație ființei umane; sunt repere (referințe) în funcție de care apreciem situații și luăm decizii în fiecare zi.

atitudine = dispoziția de a reacționa la diverși stimuli.

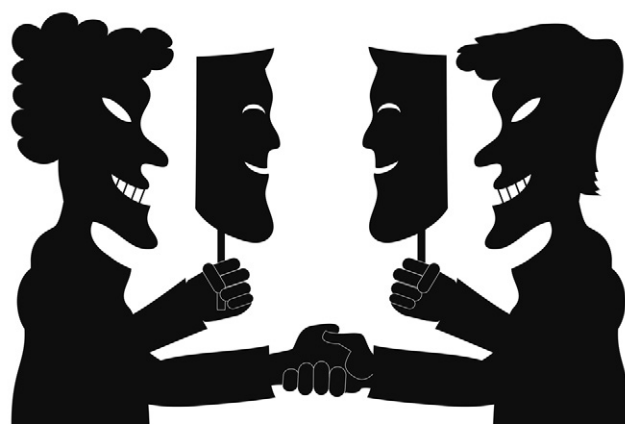
conduită = răspunsul de comportament ale unei persoane într-o situație dată, în funcție de reperele (referințele) personale (valorile asumate).

PROVOCARE

Citește textul de mai jos și observă în jurul tău o întâmplare/un eveniment din viața publică în care crezi că recunoști prefăcătoria sau ipocrizia.

” Cetățeanul unei țări comuniste are întotdeauna ceva să-și reproșeze: o slăbiciune în fața organelor, combinații nu tocmai onorabile pentru a obține ceva, participarea la minciună, indiferența față de victima unei persecuții etc. Sistemul comunist a scos în mod metodic în evidență și cultivat pasiunile și acțiunile cele mai josnice: invidia, trădarea, prefăcătoria, ipocrizia, lașitatea.”

Françoise Thom, *Sfârșiturile comunismului*

TEMĂ DE REFLECȚIE

1. Ai simțit vreodată „egoism” în viața publică: pe stradă, la școală, în social media, într-un magazin, mall, club etc.?
2. Alcătuieste o ierarhie a primelor **cinci valori personale** din viața ta de acum! Alege din lista următoare:
 - Familie • Prieteni • Libertate • Adevăr
 - Sănătate • Carieră profesională • Onoare
 - Drepturile omului • Credință
3. Care dintre valorile enumerate mai sus crezi că sunt cvasiabsente într-o dictatură?

PROVOCARE

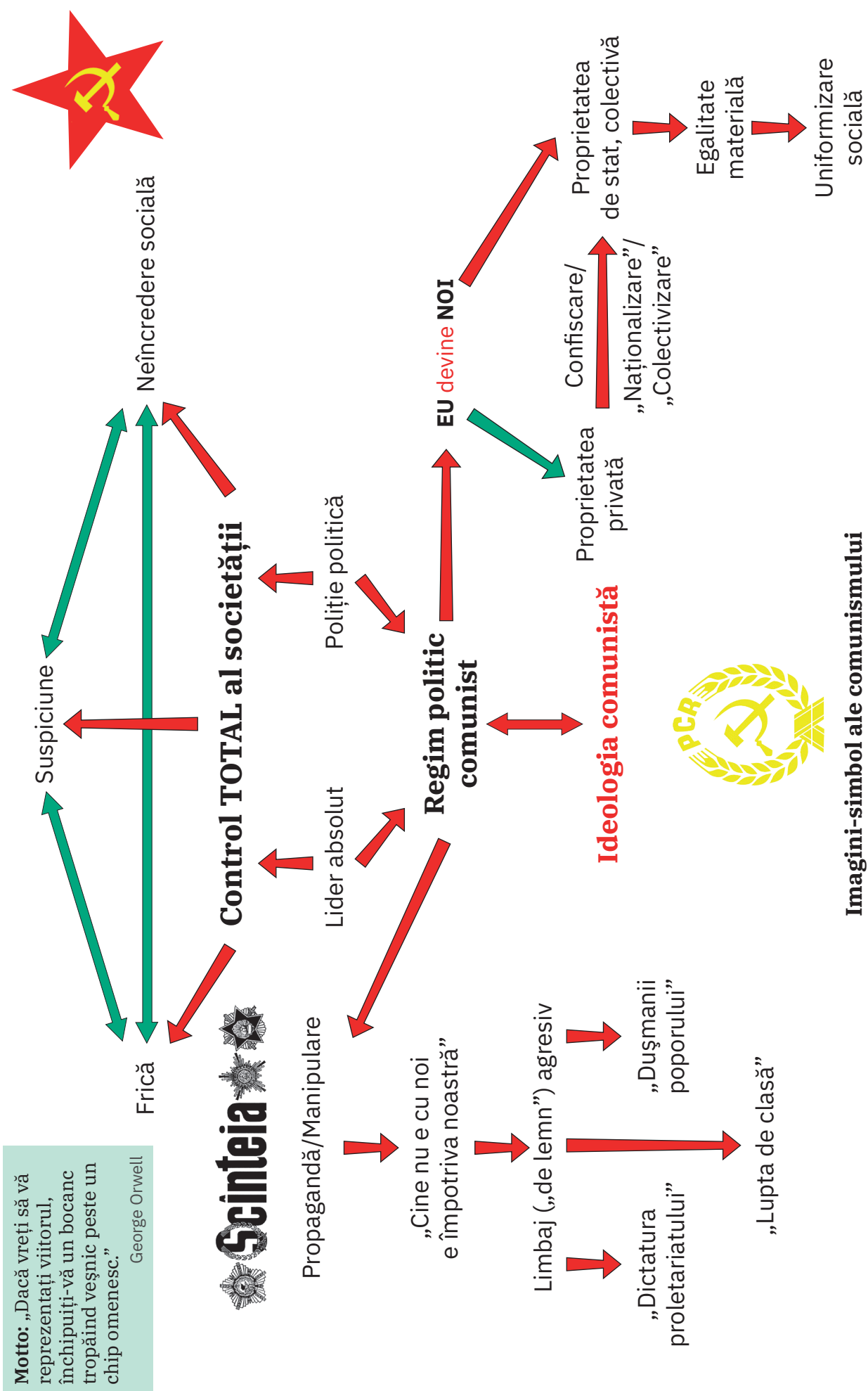
● Analizează harta conceptuală de la pagina 16 și observă mecanismele de funcționare ale tuturor regimurilor comuniste din Europa. Observă „relații între componentele esențiale ale sistemului totalitar comunist” și „consecințele sociale ale acestuia”.

● Adaugă, din textul lecției, cuvinte-cheie care susțin și caracterizează regimul comunist.

RECAPITULARE

Hartă conceptuală recapitulativă

Regimurile comuniste în Europa

U2

De la partid periferic la partid unic

Artă murală comunistă pe fațada unui bloc din Baia Mare, Maramureș

Lecția 1

Lecția 2

Lecția 3

Studiu de caz

Lecția 4

Studiu de caz

Studiu de caz

Recapitulare

Evaluare

Dinamica Partidului Comunist/Muncitoresc Român: 1921-1989

Propaganda: instituții și practici, învățământul de partid

Organizații de masă

Organizațiile de copii și tineret

Rolul liderului și cultul personalității

Gheorghe Gheorghiu-Dej

Nicolae Ceaușescu

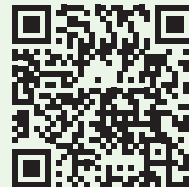
1. Dinamica Partidului Comunist/ Muncitoresc Român: 1921-1989

I. Dacă nu privești, nu vezi! (Vedem ceea ce suntem învățați să vedem.)

TEMĂ DE REFLECȚIE

- A.** Ascultă secvența 5:02 – 10:32 din interviul cu istoricul francez Stéphane Courtois, în cadrul emisiunii *Dincolo de alb și negru*, care te va ajuta în fixarea reperelor istorice pe care urmează să le parcurgi în această lecție.
- B.** Jean Moscopol a fost un cunoscut cântăreț român din perioada interbelică. După instalarea comuniștilor la putere, în 1947, a fugit din România din cauza opoziției sale față de regimul comunist și față de ocupația sovietică. Ascultă cântecul „Țara comunistă” și descoperă o mostră a dezacordului artistului față de regimul comunist.

Jean Moscopol, *Țara comunistă*

II. Sine ira et studio

Context istoric

Lumea românească, înainte și după anul 1900, cu toată **înnoirea** de după **constituirea României la 1859**, transformarea acesteia în **monarhie constituțională** la 1866 și după dobândirea **independenței de stat în 1877-1878**, se afla într-o tranziție lentă dinspre spiritul țărănesc medieval către modernitatea urbană a revoluției industriale.

În literatura română, scrierile în proză, precum nuvela „Moara cu noroc” și romanul „Mara” de Ioan Slavici, romanele „Ion” și „Răscoala” de Liviu Rebreanu, dar și poezia (de exemplu, opera lui George Coșbuc) au ca sursă de inspirație lumea satului, cu toate nevoile și frământările sociale specifice sfârșitului de secol XIX/începutului de secol XX. În pictură, artiști precum Nicolae Grigorescu sau Ion Andreescu ilustrează același model social, profund rural, de dezvoltare a României. Curente de idei precum poporanismul, narodnicismul (importat din Rusia) și chiar marxismul sunt preocupate aproape exclusiv de emanciparea țăranimii.

TEME DE REFLECȚIE

Analizează textul propus la rubrica *Provocare* și descoperă contradicția dintre marxism și realitatea din lumea românească!

Muncitorii (pe care ideologia marxistă îi numește „proletari” – în Roma antică, proletarii erau cetățenii săraci, lipsiți de mijloace de subsistență) reprezentau sub 5% din populația României. **Urbanizarea** nu a fost rezultatul migrației naturale de la sat înspre orașul dezvoltat industrial, ci a fost mai degrabă un produs al migrației spre lumea românească a unor grupuri etnice, în mod special evrei. Procentul străinilor din România era de aproape 8% din populație, al doilea din Europa după Elveția. Acest fapt explică spiritul cosmopolit al unor orașe precum Iași sau București.

În acest context istoric, în jurul anului 1900, **ideile marxiste, socialiste și social-democrate**, care se adresau muncitorilor din ateliere și fabrici, **au fost neînsemnate**, pentru că nu se adresau publicului-țintă corespunzător.

PROVOCARE

Descoperă în textul de mai jos:

- Care era scopul comunismului?
- Care este, conform ideologiei comuniste, „grupul-țintă” care ar trebui să dețină controlul asupra „economiei și politicului”?
- Care este viziunea social-democrației asupra schimbărilor dintr-o societate?
- Care au fost soluțiile practice ale lui Lenin și Stalin, în URSS, de aplicare a marxismului?

„Comunismul este acea ideologie socială, politică și economică, al cărei scop este construirea unei societăți comuniste, anume a unei ordini sociale fără clase și fără proprietate privată, în care mijloacele de producție sunt deținute în comun și bunurile sunt împărțite în funcție de nevoi. În teoria marxistă, comunismul este o etapă superioară a societății, la care se poate ajunge tranzitând socialismul, etapa intermediară în care este necesar controlul proletariatului asupra economiei și politicului. Marx considera că doar statele foarte dezvoltate și puternic industrializate vor ajunge să parcurgă etapele necesare până la comunism. [...]”

Social-democrația milita, de la bun început, pentru schimbări treptate în societate, produse prin convingerea oamenilor de necesitatea lor și prin păstrarea jocului democratic. În Rusia, pe fondul unei înapoieri economice grave, teoria marxistă a fost adaptată de Lenin, apoi de Stalin, care i-au conferit un plus de violență și autoritarism.”

Ce este comunismul? – articol apărut în publicația online www.iicmer.ro

TEMĂ DE REFLECȚIE

- A.** Descoperă asemănări între „importul” ideilor comuniste și moda învățării limbii franceze în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Analizează, în secvența din comedia satirică „Chirița în provincie” de Vasile Alecsandri (intervalul 3:33 – 4:28), mediul social, însușirea mecanică a învățăturii, deprinderile deformate rezultate.
- B.** Ai observat, în zilele noastre, preluarea mecanică a unor modele culturale, politice etc.? Oferă două exemple.

„Demografia” partidului comunist

Partidul Comunist din România* s-a format în **1921** ca o **Secție a Internaționalei Comuniste**, cu sediul la Moscova (numită și **Comintern**). Afilierea grupului de socialiști care au constituit PCR la politica Uniunii Sovietice a însemnat **subordonarea totală față de politica și interesele Kremlinului**.

*Pentru a nu complica înțelegerea textelor din carte, vom folosi mai departe denumirea Partidul Comunist Român (PCR). Acest partid a purtat diverse denumiri: Partidul Socialist Comunist (1921-1922), Partidul Comunist din România (1922-1943), Partidul Comunist Român (1934-1948 și 1965-1989), Partidul Muncitoresc Român (1948-1965).

1921	formarea PCR
1922	aproximativ 2 000 de membri
1924	PCR este scos în afara legii din cauza poziției sale ostile și agresive față de statul român constituit la 1 Decembrie 1918
1944	aproximativ 800 de membri
1945	140 000 de membri
1948	un milion de membri

1965	1,5 milioane de membri
1974	2,5 milioane de membri
1984	3,5 milioane de membri
1989	3,8 milioane de membri

PROVOCARE

Analizează textele din această lecție și formulează o argumentare logică a simbolului comunist „Secera și ciocanul”.

Poziția PCR în societatea românească, definită de constituțiile din România comunistă

TEMĂ DE REFLECȚIE

A. Citiți extrasele din Constituțiile României din 1952 și 1965 și evaluați:

- „pluralismul” politic din România în perioada regimului comunist;
- pe o scară de la 1 la 10, nivelul de implicare al partidului comunist în societatea românească, conform legii fundamentale din fiecare perioadă în parte.

„Partidul Muncitoresc Român este *forța conducătoare* atât a organizațiilor celor ce muncesc, cât și a organelor și instituțiilor de stat.”

Constituția României, 1952

„În Republica Socialistă România, *forța conducătoare* a întregii societăți este Partidul Comunist Român.”

Constituția României, 1965

B. La începutul anilor '80, PCR era definit în documentele elaborate de Comitetul Central al PCR ca „centrul vital al întregii societăți”.

- Observați vreo diferență de nuanță între PCR – „forța conducătoare” și PCR – „centru vital”?
- De ce credeți că PCR este apreciat astăzi ca un **partid-stat**?

PROVOCARE

Citește textul și descoperă „surse” ale motivațiilor personale sau de grup pentru adeziunea la PCR în perioada interbelică! Alcătuește o listă de motivații și extinde reflecția ta la „atracția” pe care oamenii din zilele noastre o resimt față de anumite grupuri sociale, culturale, politice etc.!

„Puținii care veneau spre noi erau mânați de cele mai variate motive, de la simpla curiozitate [în privința] unei organizații misterioase, glorificată de partizani și blestemată de dușmani, până la intelectuali convingeți că acolo sunt adunați reprezentanții pe pământ ai unui viitor fericit, dovedit *more geometrico* (în latină: *după principiile geometriei*), trecând prin mulțimea celor nemulțumiți în uzină, în sat, în familie, în mahala. Unguri și bulgari care doreau despărțirea de România, muncitori care se vedeau stăpâni pe uzine, evrei îngroziți de antisemitism, șomeri fără profesie definită sau profesioniști mediocri, politicieni nerealizați și nerealizabili în alte partide politice, casnice urâte sau bovarice, copii sătui de școală. Din această lume se recrutau înainte de război activiștii de partid. Fiecare se simțea nedreptățit într-un fel sau altul.”

Herbert (Belu) Zilber, Actor în procesul Pătrășcanu, 1997

DESCOPERĂ!

Citește textul următor și răspunde la cerințe:

- Care au fost reperele sociale în funcție de care era alcătuit PCR în perioada anilor '80?
- Identifică trei formule de limbaj – sintagme – care sunt forme de adulație, lingușire și servilism față de Nicolae Ceaușescu și PCR.

” La 31 decembrie 1980, efectivul partidului nostru cuprindea 3 044 336 membri de partid, din care 2 277 125, respectiv 74,80% își desfășoară activitatea în sfera producției materiale; 45,69% lucrează în industrie, construcții și transporturi, iar 23,03% în agricultură. În ramurile de bază ale industriei

activează un puternic detașament de comuniști, aceștia reprezentând 46,95% din totalul oamenilor muncii existenți în industria extractivă, 40,11% în siderurgie, 53,75% în industria energiei electrice și termice. Faptul că peste 19,70% din populația majoră și 29,50% din cea activă face parte din rândurile partidului nostru, [exprimă] adeviziunea deplină a întregului popor la politica internă și externă a Partidului Comunist Român, unitatea indisolubilă a întregii națiuni în jurul partidului, al tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, cel mai autentic exponent al intereselor vitale ale poporului nostru.”

Fragment din Hotărârea Plenarei CC al PCR, 31.03.1981

Relații în interiorul partidului

Partidul Comunist a fost conceput de către Lenin ca o **organizație disciplinată**, strict **ierarhizată**, cu **membri supuși și loiali** necondiționat.

Dicționar de „acțiune” în interiorul PCR

(termenii erau folosiți în limbajul curent al comuniștilor din România):

marginalizare = orice membru de partid care devenea indizirabil sau era un posibil concurent pentru liderul partidului era „eliberat” din funcțiile deținute și trecut „pe linie moartă”.

epurare = proces de excludere din PCR a celor considerați „nesiguri”, din cauza trecutului lor sau a „originii sociale”, considerată ostilă comuniștilor.

deviaționism = abatere de la „disciplina de partid”, care era sancționată cu excluderea din PCR sau chiar cu pedeapsa cu închisoarea sau moartea.

activist = membru al „activului de partid”, care era „un colectiv de membri ai PCR, având o bogată experiență, pregătire politică, ideologică și profesională” din care se recrutau „cadrele” necesare ocupării unor funcții în partid sau în stat (conform *Dicționarului politic*, 1975).

rotația cadrelor = schimbarea permanentă a „activiștilor” care ocupau diverse funcții în partid sau în statul comunist; scopul era acela de a menține, prin teamă, ordinea și disciplina în partid.

nomenclatură = grup de privilegiați în PCR, care erau selecționați pentru promovare politică și socială dintre cei mai loiali susținători ai politicii partidului.

” De origine sovietică, sistemul de nomenclatură a fost importat, după Cel de-Al Doilea Război Mondial, în toate țările care se aflau sub influența politică și militară a Moscovei [...]. La începutul instaurării regimurilor comuniste, originea muncitorească sau țărănească, coroborată cu militantismul pentru cauzele partidului, a constituit principalul criteriu de recrutare a membrilor nomenclaturii.”

Raluca Grosescu, *Fizionomia nomenclaturii*, Anuarul IICCR

TEMĂ DE REFLECȚIE

Alegeți, din lista de mai jos, „stările de spirit” pe care le considerați „trăite” permanent de membrii de partid. Discutați în clasă, argumentându-vă alegerile.

- libertate de exprimare • teamă • onestitate
- suspiciune • încredere • duplicitate
- egalitate în drepturi • loialitate • supunere

TEMĂ DE REFLECȚIE

Intervenția unui lider comunist la Congresul al XII-lea al PCR a fost „sancționată” de participanții la congres. Care credeți că au fost „resorturile” care i-au determinat să intervină în favoarea lui Ceaușescu?

Congresul al XII-lea al PCR, Constantin Pârvulescu vs Ceaușescu

III. Gândește liber!**PROVOCARE**

Viața politică a statului ar trebui să fie ghidată de alegerile democratice și de sistemul multipartid. Atunci când un singur partid preia și concentrează toată puterea, e posibil să apară un pericol. În totalitarism, pluripartidismul dispăre, iar odată cu acesta și capacitatea de a governa în echilibru, astfel că abuzul de putere și corupția pot avea consecințe grave. Alegeți, votați responsabil și luați în calcul să vă

implicați în viața publică. Acesta este mesajul capitolului „Feriți-vă de statul cu partid unic” din cartea lui Timothy Snyder, *Despre tiranie: Douăzeci de lecții ale secolului XX*, 2017.

- Formulează câte trei argumente pro și contra sistemului politic unipartid.
- Pune în balanță toate argumentele în raport cu afirmația potrivit căreia „Prețul libertății este vigilența perpetuă”.

2. Propaganda: instituții și practici, învățământul de partid

I. Dacă nu privești, nu vezi! (Vedem ceea ce suntem învățați să vedem.)

Manipularea. Psihologii spun că ar trebui să recunoști câteva **semne ale încercării** cuiva (o persoană, un grup social, mass-media, social media etc.) **de a te manipula:**

- îți se creează **o stare de teamă** permanentă (de exemplu, îți pui singur(ă) la îndoială memoria, alegerile/deciziile sau chiar sănătatea mintală);
- ești „**obligat(ă)**” să faci ceva (pentru că celălalt deține controlul și puterea asupra ta);
- ești **vinovat(ă)** dacă nu o faci (culpabilizarea ta, lipsa de validare, pierderea încrederii în sine, izolarea socială).

Aceștia sunt câțiva dintre termenii care reprezintă semne că ești subiect de manipulare.

Propaganda

PROVOCARE

Citește textul *Propaganda: spre o abordare neutră* și formulează o opinie personală pentru:

- cea mai neutră definiție a propagandei;
- ideea că propaganda din statul comunist utilizează minciuna și falsul, dezinformarea, jumătățile de adevăr, denaturarea realității.

Septimiu Chelcea,
*Propaganda: spre o
abordare neutră*

„Ignoranța pluralistă înseamnă necunoașterea de către majoritate a ceea ce gândesc ceilalți. E foarte posibil să ne supunem unei uzanțe sau tradiții nu pentru că ne place, ci pur și simplu, din cauză că ni se pare că majoritatea celorlalți o agreează. Multe uzanțe sociale persistă tocmai din acest motiv, iar un mic șoc sau ghiont le poate disloca. Un exemplu spectaculos este cel al sistemului comunist din fostul Bloc Sovietic, care a rezistat, în parte, pentru că lumea nu era conștientă de cât de mulți oameni disprețuiau acel regim.”

Richard Thaler, Cass Sunstein, *Nudge*, 2016

Propagandă comunistă

TEMĂ DE REFLECȚIE

În anii '50, sociologul Solomon Asch a realizat experimente sociale, în urma cărora a constatat că **oamenii iau decizii contrazicându-și propriile simțuri sau informații**, din dorința de a se conforma normelor grupului. „Conformismul social” și „autenticitatea” se află într-o permanentă tensiune atunci când luăm decizii cu privire la comportamentul nostru.

Citește textul, ascultă prezentarea „Mindset. Ignoranța pluralistă”, privește imaginea afișului „Gimnastica în producție” și identifică un moment din viața ta în care ai trăit și „experimentat” o astfel de situație.

Diana Nechita, *Mindset. Ignoranța pluralistă*

Propagandă comunistă

II. Sine ira et studio

Propaganda – instituții și practici politice

Sloganul lui Lenin „Cine nu e cu noi e împotriva noastră” a devenit **referința comuniștilor în materie de guvernare**, după preluarea puterii în România. Lenin mai spunea că „**statul este o organizare specială a forței**, o organizare a violenței în vederea reprimării burgheziei”.

În a doua jumătate a secolului al XX-lea, **instrumentele ale propagandei comuniste** au devenit **toate mijloacele** pe care statul le avea la îndemână – presa scrisă, radioul, televiziunea, afișele, inscripțiile de pe clădiri, literatura, teatrul, filmul, artele plastice etc. Acestea promovau mesaje simple, clare, fără echivoc, care reprezentau dogma unei noi religii – **comunismul**.

DESCOPERĂ!

Citește textul următor și numește „instrumentul” ideologic prin care propaganda comunistă a controlat informația, imaginile și ideile din spațiul public din România.

„La noi, instituția ia ființă printr-un decret al Consiliului de Miniștri din 1949, sub titulatura «Direcția Generală a Tipăriturilor Statului». E de notat că nici acum, nici mai târziu, indiferent de înfățișare și subordonare, instituția nu poartă în titulatură cuvântul «Cenzură» (ori un sinonim). Va funcționa, sub diverse măști verbale, pe toată durata regimului comunist. [...] Cenzura a fost totală: aplicată asupra tuturor domeniilor, preventiv sau ulterior, în informație, creație, ca și în difuzarea și interpretarea acestora, la toate nivelurile, tematic, ideatic, stilistic, făcând din recomandare – obligație, interzicând, amputând sau completând textele, exercitând cel mai eficient cu putință control asupra opiniei publice și private. Nimic asemănător în toată istoria. Cenzura comunistă a fost o veritabilă industrie de control, aservire și manipulare a ideilor oamenilor.”

Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*

TEMĂ DE REFLECȚIE

Efectul imediat al acțiunii cenzurii comuniste a fost **autocenzura**. Poate fi aceasta o dilemă morală a scriitorului într-un regim totalitar în care domină frica de represiune? Argumentează.

„Dar vine un pumn și te amenință – îl cunoști, și-a mai fost băgat în gură, te-a mai amenințat. **Taci, pentru că te autocenzurezi**. Ai vrut cândva, demult, să spui ceva, sau să scrii, dar pumnul ți-a fost băgat în gură, apoi fluturat amenințător pe sub nas. Și-ai cam obosit. Parc-ai vrea să spui ceva, dar parcă nu mai ai ce, ceva în legătură cu adevărul, dar cine știe ce-i adevărul? Te hotărăști să spui totuși ce ai de spus, dar constăți cu uimire că pumnul acela nu numai că nu ți se vâză în gură, nu numai că nu te amenință, ba se preface în mână fluturată a aprobare, a încurajare.”

Paul Goma, extras dintr-un dialog înregistrat sub egida Radio Europa Liberă

PROVOCARE

Ascultă relatarea lui Bogdan Mureșanu (regizorul filmului *Anul nou care n-a fost*, 2024) și descoperă profunzimea controlului social în perioada regimului comunist.

TEMĂ DE REFLECȚIE

1. Analizați textul și identificați motive de autocenzură. Alcătuiți o ierarhie a primelor trei motive de autocenzură pe care vi le-ați asuma în realizarea unui produs cultural: scriere, artă plastică, film, schiță de teatru etc. Argumentați-vă alegerea!
2. Prin raportare la Declarația Universală a Drepturilor Omului, alcătuiți o listă de drepturi încălcate de regimul comunist!

Autocenzura în www.wikipedia.org

Învățământul de partid

TEMĂ DE REFLECȚIE

Analizează textul următor și apreciază în ce măsură învățământul general din România era „îmbibat” de ideologia comunistă.

„Învățământul are misiunea de a asigura însușirea de către tinerele generații a cunoștințelor științifice, tehnice și culturale, a deprinderilor necesare exercitării unor profesii utile societății, formarea lor în spiritul concepției materialist-dialectice și istorice despre natură și societate, al umanismului socialist, al ideologiei și politicii Partidului Comunist Român, al principiilor eticii și echității socialiste, cultivarea în rândurile acestora a dragostei față de patrie, partid și popor, față de idealurile de pace și progres social.”

Legea educației și învățământului din 1978

Învățământul politico-ideologic a avut la bază un document cunoscut sub numele de „Tezele din iulie” (1971), care purta titlul „Propuneri de măsuri pentru îmbunătățirea activității politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii.” Învățământul politico-ideologic a devenit o activitate obligatorie pentru toată lumea – de la elevi la pensionari.

Învățământul de partid era definit oficial la Academia „Ștefan Gheorghiu”. Aceasta era o instituție de învățământ superior specializată în studii de ideologie, propagandă și practici politice, care a funcționat în perioada regimului comunist în România. Leonte Răutu, rector la „Ștefan Gheorghiu”, preciza că „Fiecare cadru de conducere, indiferent de domeniul specializat în care își desfășoară activitatea, este, în primul rând, un militant revoluționar, un om politic care acționează neabătut pentru înfăptuirea politicii interne și internaționale a PCR, dă dovadă de devotament fără margini față de partid, față de patrie, față de națiunea noastră socialistă, aplică în viață principiile eticii și echității socialiste, ale umanismului socialist”.

Oricine și oricând, „în numele intereselor poporului”, putea deveni un „dușman al poporului”. **Puritatea socială** trebuia obținută prin „**lupta de clasă**”. Acest conflict permanent trebuia să ducă la pacea comunistă, dominată de „**omul nou**” – un om perfect, muncitor în producție/industrie, fizic admirabil, senin spiritual și fără Dumnezeu.

DESCOPERĂ!

Citește textul următor și rezolvă cerințele.

- Identifică „esența democratică” a conceptului de „dictatură a proletariatului”.
- Anticipează consecințele ultimului enunț din text pentru justiția comunistă și pentru practicile politice din economie, cultură sau învățământ.

„În formă, spunea Lenin, aceasta este o dictatură, dar în substanță, pentru că reprezenta interesele și aspirațiile largii majorității a populației, era o democrație adevărată. [...] Acest lucru a fost posibil pentru că noțiunea lui Lenin de dictatură a proletariatului reprezenta, de fapt, disprețul său pentru statul de drept: «Dictatura revoluționară a proletariatului», scria Lenin în 1918, «este puterea câștigată și menținută prin violența proletariatului împotriva burgheziei, putere care este nerestricționată prin nicio lege.»”

Vladimir Tismăneanu, „*Dictatura proletariatului și anihilarea legalității*”, Radio Europa Liberă

„**Lupta de clasă**” era o revistă de propagandă împotriva intelectualilor, a cosmopolitismului și a tuturor celor care erau considerați „purtători ai culturii decadente, agenți ai celor mai înverșunați dușmani ai științei și culturii – imperialiștii americani și englezi”. Cu toții erau considerați „dușmanii poporului”.

TEMĂ DE REFLECȚIE

Analizați titlurile din ziarul „Sportul”, principala publicație sportivă din România, în anul 1986. Ediția prezentată a apărut a doua zi după ce echipa de fotbal Steaua București a câștigat Cupa Campionilor Europeni. Observați „prioritățile” propagandei de pe prima pagină a ziarului în contextul menționat.

„**Să facem totul!**” era un îndemn frecvent întâlnit al propagandei comuniste, care făcea parte din arsenalul de sintagme din ceea ce astăzi numim **limba de lemn**. Françoise Thom (în cartea sa, *La langue de bois*, 1987) spune că „«Limba de lemn» nu comunică niciun gând nou și nu descrie nimic. Și totuși, ea este eminent necesară partidului comunist ca și statului totalitar”.

Limba de lemn a propagandei nu are drept scop comunicarea cotidiană între oameni. **Scopul** acesteia este **camuflarea realității**, utilizarea cuvintelor fără a transmite vreun conținut și **construirea unei noi realități** în acord cu interesele ideologiei comuniste.

Metode de reconstrucție, alterare și manipulare a realității, utilizate de propagandă:

- trecerea sub tăcere a unor fapte și evenimente care nu erau convenabile regimului;
- diversiunea sau scoaterea din context a unor evenimente, pentru a ilustra, în mod intenționat, un nou context (ideologic, istoric etc.);
- falsificarea conștientă a informației (minciuna);
- crearea unor „mituri” (care devin adevăruri incontestabile) despre anumite subiecte.

Limba de lemn poate duce la schimbarea percepției oamenilor asupra realității.

TEMĂ DE REFLECȚIE

Alcătuieți o listă de formule utilizate în limbajul cotidian, care credeți că se încadrează în categoria „mesaje fără conținut”, adică, în limbaj popular, „vorbe goale”.

III. Gândește liber!

TEMĂ DE REFLECȚIE

Citește textul, apoi numește mijloacele tale de autoprotecție față de conformitatea de grup.

”Cuminiții, idealistii, receptivii, impresionabili, entuziaștii, ascultătorii pot fi luați pe sus de modă, trend, slogan, îndemn, inițiativă, val, imagine publică, ideal. Ei au toate calitățile (dar și semnalmente) să se insereze în sincronul impus de atmosfera generală pe care o creează evoluția unui fenomen. Pozitivi și maleabili, vor recepta valoarea, înclinația «potrivită» a acelei mișcări și o vor replica în mod conștiincios și mimetic. [...] Și deși conformismul poate să se nască din bun-simț și înclinație spre ordine și structură, poate să nască și mari anomalii.” (vezi experimentele lui Solomon Asch, p. 21)

Andrada Ilișan, *Conformiștii și specimenele*, în www.contributors.ro

PROVOCARE

- Analizează sintagma „îndoielile creatoare”, folosită în textul următor, și argumentează faptul că orice creație, indiferent de natura și de perioada istorică din care face parte, poate fi pusă la îndoială.
- De ce crezi că un regim totalitar are nevoie doar de *certitudini*? Argumentează.

”După abdicarea silită a Regelui Mihai, la 30 decembrie 1947, nu mai e loc decât pentru certitudini. Toate îndoielile creatoare dispar. [...] Religia, morala și cultura sunt aservite ideologic. În limbajul de astăzi, am putea considera acest regim drept unul fundamentalist, cu precizarea că religia pe care se bazează este una laică: o ideologie politică. [...] Regimurile comuniste sunt cele mai dogmatice din istorie, în plus, nici un altul – nici fundamentalismul catolic din trecut, nici acela islamic din prezent, ca să nu mai vorbim despre dictaturile de dreapta din Europa și America de Sud a secolului al XX-lea – n-a controlat într-o măsură comparabilă societatea, economia, colectivitățile, instituțiile, legile, ca și indivizii, credințele, gândirea și intimitatea persoanei. Regimurile comuniste sunt singurele cu adevărat totalitare.”

Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*

TEMĂ DE REFLECȚIE

Descoperă în relatarea Anei Blandiana:

- cenzura publicațiilor în regimul comunist și impactul psihologic asupra scriitorului;
- revenirea speranței pentru libertate în perioada 1964-1972;
- reacția oamenilor obișnuiți în anii '80 față de interzicerea spre publicare a operelor Anei Blandiana de către propaganda comunistă;
- *Povestea motanului Arpagic* și reacția securității față de o carte pentru copii.

PROVOCARE

Descoperă, în „Raportul final al Comisiei prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste din România” (CPADCR), scopul Direcției Generale pentru Presă și Tipărituri (DGPT) și consecințele acțiunii sale în viața culturală.

”Direcția Generală pentru Presă și Tipărituri (DGPT) [a fost un] organism cu multiple funcții de cenzură și control. El autoriza apariția tipăriturilor, difuzarea, importul, exportul de ziare, cărți, obiecte de artă, reglementa regulile de funcționare a librăriilor, anticariatelor, bibliotecilor, depozitelor, dădea instrucțiuni cu privire la organizarea birourilor de cenzură din capitală și din provincie, stabilea condițiile în care se ștampilau șpalturile sau manuscrisele cu mențiunea «Bun de imprimat» sau «Cenzurat». Sunt interzise, în același teribil an, 1949, creațiile populare cu «conținut ideologic neadecvat» (119 cântece interpretate de Maria Tănase, Maria Lătărețu, Fănică Luca, Ioana Radu și alții), multe dintre acestea pentru că vehiculau formula legionară (!) «foaie verde». Devine obligatorie înregistrarea mașinii de scris la Miliție și autorizarea de către aceasta a cumpărării panglicilor.”

Raport final CPADCR

Ana Blandiana, scriitoare, publicistă, unul dintre cei mai importanți disidenți anticomuniști

Miturile comunismului

TEMĂ DE REFLECȚIE

Parcurge o parte dintre informațiile cuprinse în dosarele alcătuite de presă în ultimii ani despre miturile comunismului românesc și poartă o discuție cu părinții sau bunicii tăi despre subiecte pe care le vei alege pentru deconstrucția nostalgiei.

Ramona Ursu, Flavia Drăgan,
Rătăciți în Epoca de Aur: „Era mai bine pe vremea lui Ceaușescu”

PROVOCARE

Descoperă mesajul transmis de imaginea de pe coperta acestei reviste de propagandă din 1950.

Revista „Știință și cultură”

TEMĂ DE REFLECȚIE

Observă cu atenție conținutul felicitării. Prin raportare la „ocazia” celebrării și la mesajul „Prietenii pe veci”, explică semnificația conținutului. Cine era destinatarul mesajului?

„Felicitări pentru ocazia zilei de 7 Noiembrie!”

DESCOPERĂ!

Citește textul următor, apoi identifică:

- cel puțin trei pași ai unei acțiuni de propagandă;
- două scopuri propagandistice ale oricărui regim totalitar.

„Acțiunea de propagandă vizează să producă mai întâi un țăp ispășitor, pe umerii căruia să poată fi aruncate toate temerile și frustrările populației. Existența acestui inamic public numărul unu justifică de altfel arestările, torturile și execuțiile făcute de regimul la putere, care nu poate tolera criticile și opoziția. Individul în cauză întruchipează răul. În plus, se creează o imagine corespunzătoare pentru dictator (Marele Frate), ce apare ca salvatorul suprem reprezentând binele și dreptatea. Acțiunea de propagandă își mai propune să asigure coeziunea socială a populației în jurul dictatorului, urmărind astfel să facă din fiecare cetățean un spion și un trădător al tuturor celor care ar putea «devia» de la linia cea dreaptă. Un alt scop al propagandei mai este să-i facă pe cei vizați să creadă și să adere la câteva idei simple, care să reprezinte noua lor viziune despre lume. Ideile simple sunt exprimate prin sloganuri: «Războiul este pace, libertatea este robie, ignoranța este forță.» Pentru noi, toate acestea sunt neadevăruri, dar trebuie să devină adevăruri pentru adeptii lui Big Brother. În multiplele scopuri enumerate regăsim de fapt scopurile propagandistice ale oricărui regim totalitar și ale oricărei îndoctrinări ideologice.”

Alex Mucchielli, *Arta de a influența*

PROVOCARE

Exercițiu de imaginație. Construiește o situație ipotetică (de exemplu, în domeniul sportului) în care cauzele și consecințele eșecului să fie atribuite unui „țăp ispășitor”.

